

A Centenáris-barlang.

Írta: JASKÓ SÁNDOR.

Óbudán, a Pálvölgyi cseppköves barlang turista menedékházától északkeletre levő kőfejtő falában több üreg nyílása látszik. Ezek közül három az 1944-ben épített légoltami óvóhelyre vezet, míg a felső, kb. 10 m-rel magasabban fekvő nyílás kb. 60 m hosszú barlangba nyílik, mely két helyen is összeköttetésben áll az alatta levő óvóhellyel. Az óvóhely kb. 2 m széles és 2,5 m magas, mesterségesen sziklába robbantott tárókból áll. A tárnák hossza 370 m, térfogata kb. 2000 m³. Az óvóhely középső nyílásán át bejuthatunk a már évtizedek óta ismert 240 m hosszú ú. n. Tűzoltó barlangágba, melynek több szintben elhelyezkedő üregei egyetlen kelet-északkelet—nyugat-délnyugat irányú sziklahasadék mentén alakultak ki. Ugyancsak a légoltalmi óvóhely tárnáiból nyílik az a lefelé lejtő, kb. 1 km hosszú üreghálózat, melyre a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület tagjai nemrégiben akadtak s melyet a felfedezés évéről Mátyáshegyi barlang Centenáris szakaszának neveztek el.

A Budai-hegységben eddig is számos barlangot ismertünk, ezek azonban mind a mai karsztvízszint felett fekvő száraz üregek. A Centenáris szakaszban sikerült a mélyebben fekvő élő karsztvízszinthez is leereszkedni s már ezért is megérdemli ez a barlangrész, hogy vele foglalkozzunk. A Centenáris barlangszakasz felső, száraz emeletének

folyosói kelet-nyugati irányú tágas és hosszú üregek, melyek átlag 20 m-re húzódnak egymástól, nagyjából vízszintesen, de északról dél felé haladva mindegyik folyosó 10—10 méterrel mélyebben fekszik az előzőnél. Az ezeket összekötő észak-dél irányú keskeny hasadékok pedig mind délre lejtnek. Ez az általános közetréteg-dőlési iránynak felel meg. Az óvóhely felszíni bejáratai kb. 200—202 m t. sz. f. magasságban nyílnak. Az Ebédülő folyosója 190 m, a Nagyterem és Névtelen folyosó 180 m, a Színház-, Cseppköves-terem, Óriások útja 170 m, a a Tölcsér-, Egérfogó- és BETE-terem pedig 160 m-re vannak a tenger színe felett. A Törmelék-labirintus kb. 40 m hosszú, 20 m széles üreg, melyet hatalmas berogyott kötömbök töltenek ki hézagosan. Ez pontosan a Hármashatárhegy felől jövő vízmosás alatt fekszik a mélyben. Lehetséges, hogy az ároknak a menedékház előtt levő része éppen ennek az üregnek beomlásával keletkezett. Az egymásra rogyott hatalmas sziklatömbök zezugos labirintusában leereszkedhetünk a barlang alsó szintjébe, melyben kis patak folyik. A patakocska vízhozama eddigi megfigyeléseink szerint alig 1—2 percliter, tehát csak igen gyéren csörgedez. A falakon lévő vízmosásnyomok, a görgetett víz-hordta gömbölyű kavicsok s a partokra lerakott iszapréteg azt

bizonyítják, hogy vize időnként erősen megdagadhat. Kétségtelen, hogy a Hármashatárhegy felől jövő Szépvölgyi-árokba záporok alkalmával összefutó víz javarésze itt bújik el a mélybe. A patakocska folyását kb. 50 m-en keresztül követhetjük egy lejtősen dél-nyugat felé süllyedő barlangfolyosóban. A folyosó végén mintegy 10 m² felületű, 2 m mély tavacska van. A tó végénél a barlang mennyezete a víz felszínét megközelítve szifont alkot, ezen a ponton mostanáig még nem sikerült keresztüljutni.

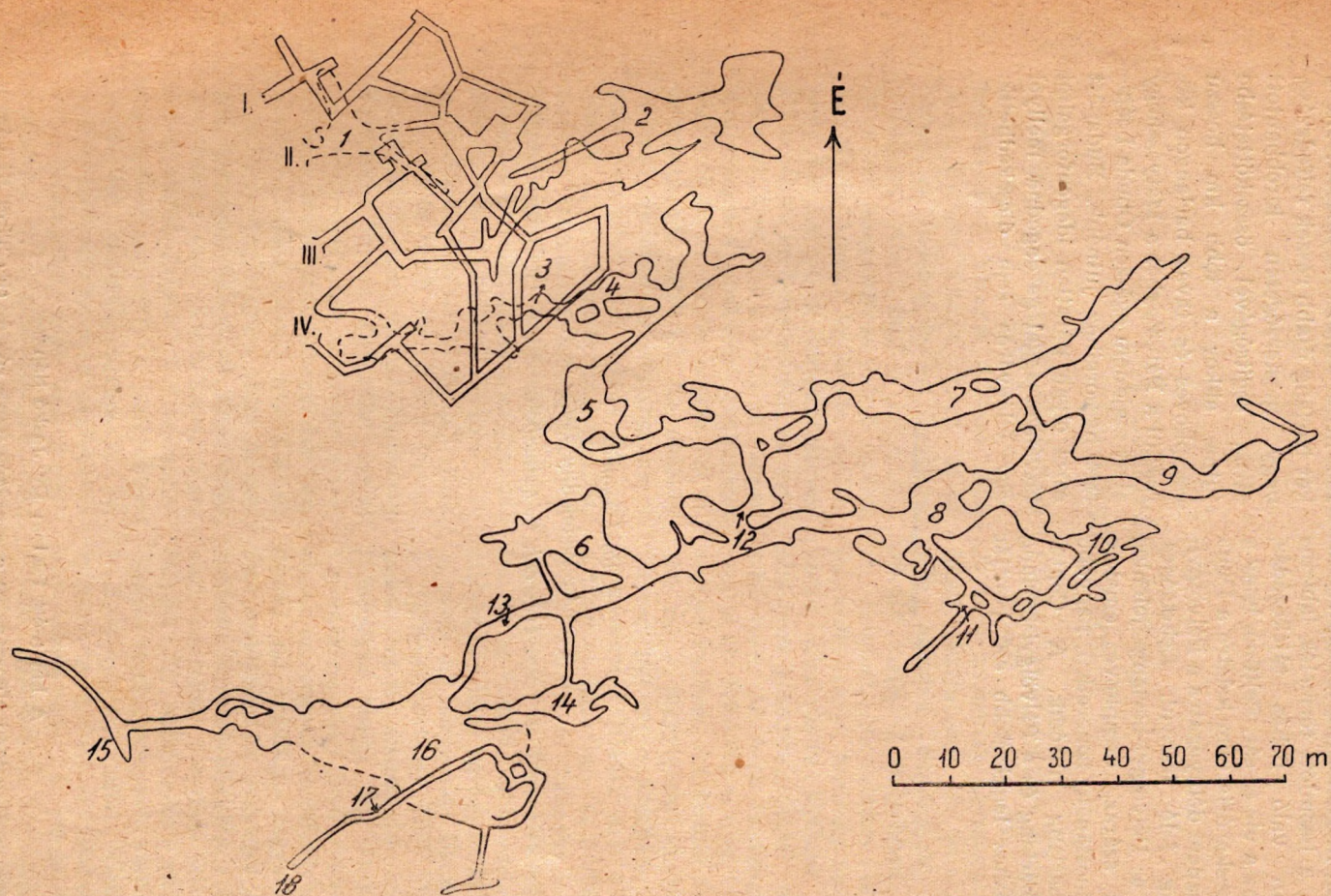
A felső barlangszakaszok hőmérséklete, 10—11 C°, a levegő páratartalma 80—85%. A tónál, a bejáratától 91 m mélységben, vagyis 111 m t. sz. f. magasságban, a levegő hőmérséklete 13 C°, a víz hőmérséklete 11 C°. A légnyomásváltozás és hőmérsékletkülönbségek miatt a barlangban légcseré van, mely a szűkebb átjáróknál olyan erős, hogy a lámpa lángját eloltja.

A barlang zöme felső eocén korú nummulinás mészkőben van. Felső járatai felnyúlnak az e fölött lévő bryozoás márgába is. Mindkét rétegsor átlag. 30 fokos szöveget zárva be a vízszintessel, dél, ill. délkelet felé lejt. Az eocén rétegek felülete a barlangban sok helyen erősen mállott, úgyhogy a falból kiálló *Pecten*, *Nummulina* és *Echinodermata* vázrészecskék könnyűszerrel kiszabadíthatók. A turista menedékháztól néhány lépésre északra, régóta ismeretes felsőtriaszkorú szürkés-sárga színű, vékonypados mészkő szarúkölcenséket tartalmazó, erősen gyűrt rétegeinek felszínre bukkanása. Ez a kőzet a barlangban is előfordul két helyen. A Tűzoltó-barlangág északi végében lévő előfordulása a felszíni kibúvás folytatását képezi. Az alsó patak-barlang-emelet szintén ebben a triasz mészkőben van. Itt a triasz mészkő felülete erősen karrosodott.

A kimállott szarúkögművek fekete csomói sorokban helyezkednek el a falakon. A ma már szárazon álló felső barlangrészben több dm átmérőjű korodált, üstszerű mélyedések fordulnak elő a nummulit mészkőben. Ezek valószínűleg szintén áramló víz kimosásától keletkezettek, amikor még ezt a barlangot is víz borította.

A barlang legalján lévő Sáros-tó felszíne 111 m a t. sz. f. A Császár- és Lukács-fürdők forrásai 2 km-re vannak innen délnyugatra és t. sz. f. magasságuk 106—108 m. E forrásokban, mint ismeretes, a hegy felől jövő karsztvíz keveredik helyenként a pesti síkság felől feltörő forró vizekkel. Az egyes források ásványos tartalma és hőmérséklete részben a két víz keveredési arányától függ.

Eltételezve ezektől a dunaparti termákhöz keveredő karsztvíz-kiömlésektől, a Budai-hegységben eddig csupán néhány mélyfuratú kútból ismerjük a karsztvizet. Fővárosunk egyre növekvő vízszükségletének kielégítésére előbb-utóbb valószínűleg a karsztvizet is igénybe kell venni. Melegforrásaink védelmére is szükséges a feljük áramló karsztvíz ismerete. Ezért tudományos és gyakorlati szempontból egyaránt fontos volna a Mátyáshegyi-barlang alsó emeletén rendszeres hidrogeológiai megfigyeléseket végezni. Szabályos időközökben megismételt mérésekkel kimutatható volna a felszíni csapadék és a karsztvíz-utánpótlás közötti összefüggés, a karsztvíz esetleges szennyezettsége vagy tisztasága és szintingadozása. Igen fontos volna megállapítani a mélyben húzódó, részben vízzel töltött repedések hálózatsűrűségét és úrtartalmát, tekintetbe véve a különböző kőzetekben fellépő eltéréseket. Megjegyzendő, hogy a Mátyáshegyi-barlangnak ezek az alsó részei még nincse-

A Mátyáshegyi barlang alaprajza. I, III és IV a mesterséges légoldalmi óvóhely bejárata; II. a Felső-barlang bejárata; 1. Felső-barlang, 2. Tűzoltó-barlang, 3. Mohos-bujtató, 4. Ebédlő, 5. Nagyterem, 6. Színház, 7. Névtelen-folyosó, 8. Cseppköves-terem, 9. Óriások útja, 10. Tölcsér, 11. Egérfogó, 12. Laci-lépeső, 13. Vadvizek-útja, 14. Beteterem, 15. T-ág, 16. Törmelék-labirintus, 17. Agyagos-patak, 18. Tó. (A 3. pontnál kezdődik a Centenáris szakasz.)

nek teljesen kikutatva, bejárásukat azonban megnehezítik a mély szakadékok, a beomlott törmelék labirintusában való nehéz tájékozódás, továbbá a víz és sár. Feltűnő, hogy a patakocska útja nem keletre a Duna felé, hanem délnyugatra a Pálvölgyi-barlang felé irányul. Lehetséges, hogy a Pálvölgyi-barlang jelenleg ismert száraz, cseppköves emelete alatt mostanáig ismeretlen, nagyobb patakbarlang húzódik. A Centenáris-barlang és a Pálvölgyi-barlang egymáshoz legközelebb eső pontjai

— jelenlegi tudásunk szerint — kb. 100 m-re vannak egymástól. Ha a két barlang újabb részek felfedezése, vagy mesterségesen kirobbantott tárna segítségével összeköttetésbe jutna, akkor a több km hosszú cseppköves és tavas barlangon keresztül a Pálvölgyből a Mátyás-hegy alatt majdnem egészen Óbuda beépített házsoraihoz jutnánk. Budapest ezzel olyan páratlan idegenforgalmi látványossággal gazdagodna, mellyel egy világváros sem dicsekedhetik.

Különlenyomat

a Természettudomány 1948. évi

III. évf. 6. számából.

A kiadásért felelős: Dr. Jaskó Sándor.

49.380. — Egyetemi Nyomda Budapest, Múzeum-körút 6. (F: Tirai Richárd.)